

Kazimierz Matysek

ZNAKI HISTORII W KOSTRZYNIE I OKOLICACH

- 2010 -

Kazimierz Matysek

ZNAKI HISTORII W KOSTRZYNIE I OKOLICY

Kostrzyn 2010

Tekst: Kazimierz Matysek

Skład komputerowy i łamanie: Iwona Nitendel, Roman Malczewski

Projekt okładki i opracowanie graficzne: Roman Malczewski

Fotografie: Roman Malczewski, Jarosław Wicher, Martyna Kistowska,

Paulina Kontowska, Szymon Matysek

Korekta: Zespół

Wydawca: Urząd Miejski w Kostrzynie, ul. Dworcowa 5, tel. 61-8178-565

Druk: Drukarnia Swarzędzka Stanisław i Marcin Witecki, Spółka Jawna

Swarzędz, ul. Pogodna 24a, tel. 61-8172-764

Myśl wydawania publikacji popularyzujących wiedzę o naszym regionie i przypominających osoby i wydarzenia, które w istotny sposób przyczyniły się do rozwoju lub rozślawienia Kostrzyna i okolic w ciągu wieków od dawna leżała mi na sercu. Potrzeba udostępnienia wiadomości o bliższych i dalszych dziejach naszej małej Ojczyzny wynika z potrzeb mieszkańców gminy, a zwłaszcza młodzieży szkolnej i gimnazjalnej. Takie opracowania zawierają nie tylko wartości poznawcze ale także edukacyjne i patriotyczne, budząc poczucie dumy z dokonań naszych ojców jak i własnych. Zamierzamy udostępnić łamy naszego wydawnictwa na ciekawe wspomnienia osób czy historie rodzinne lub pamiątki związane z ziemią, na której żyjemy.

Zapraszamy i zachęcamy do wspólnego redagowania serii wydawniczej „Z dziejów Kostrzyna i okolic” i zgłaszania ciekawych pomysłów i propozycji.

Burmistrz Gminy Kostrzyn

Paweł Iwański

*Nie giną marnie bohaterów dzieła,
Popiół ich święty bo ma iskrę z nieba.
Na każdym polskich męczenników grobie
Jest myśl – Jeszcze Polska nie zginęła...*

Władysław Syrokomla

Jednym z najciekawszych zakątków Wielkopolski jest leżąca w środkowo-wschodniej części tej krainy ziemia kostrzyńska, obejmująca nie tylko gminę Kostrzyn ale także szereg pobliskich miejscowości. Przez ten obszar o bogatych tradycjach historycznych od dawien dawna przebiegały ważne szlaki komunikacyjne i trakty pocztowe. Dziś nawiązuje do nich turystyczny Szlak Piastowski, biegnący z Poznania przez Kostrzyn w kierunku Gniezna i Kruszwicy, a także droga krajowa Poznań-Warszawa. Głównym ośrodkiem ziemi kostrzyńskiej jest sędziwy ponad 800-letni gród Kostrzyn, niegdyś siedziba kasztelanii. Jest to miasto o bardzo starej metryce historycznej, które już w 1251 roku jako jedno z pierwszych w Wielkopolsce otrzymało prawa miejskie z nadania księcia Przemysła I. Nie omijały tej ziemi najazdy Krzyżaków i Szwedów, aż wreszcie znalazła się pod pruskim zaborem. Społeczeństwo Kostrzyna i okolicznych wsi wielokrotnie dawało dowody patriotyzmu, uczestnicząc we wszystkich powstaniach narodowych od insurekcji kościuszkowskiej 1794 roku, aż po Powstanie Wielkopolskie 1918-1919r. Ciężką próbą dla Kostrzyna i okolic były lata okupacji hitlerowskiej 1939-1945.

Wdzięczni rodacy z troską i pietyzmem podchodzą tu do dziedzictwa przeszłości, co znajduje wyraz w odnawianiu i konserwacji zabytkowych kościołów, pałaców, dworów czy kamienic oraz w trosce o miejsca historyczne. Barwne dzieje tej ziemi znalazły odbicie w licznych pomnikach, napisach i tablicach pamiątkowych oraz nazwach ulic czy szkół poświęconych ludziom i wydarzeniom. Szczególną opieką otaczane są miejsca pamięci narodowej związane z martyrologią narodu polskiego. Oprócz uczczenia naszych przodków są one świadectwem podtrzymywania tradycji i przyczyniają się do integracji wspólnoty gminnej wokół własnej historii. W tych miejscach w Kostrzynie, Janowie, Iwnie, Czerlejnem odbywają się coroczne uroczystości patriotyczne, organizowane przez władze samorządowe, instytucje kultury stowarzyszenia czy szkoły z okazji rocznic i świąt narodowych 3 Maja oraz Święta Niepodległości. Biorą w nich udział nie tylko mieszkańcy tej ziemi, weterani w młodzież, ale także kompanie honorowe Wojska Polskiego oraz liczni goście. Gromadzeniem pamiątek z przeszłości Kostrzyna i okolic oraz upowszechnianiem wiedzy o regionie zajmuje się, utworzona w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury a obecnie mająca swoją siedzibę w Bibliotece Publicznej, Izba Muzealna Ziemi Kostrzyńskiej.

MIASTO KOSTRZYN

Ulica Cmentarna

1. Cmentarz parafialny w Kostrzynie, poświęcony w 1891 roku, jest usytuowany przy ulicy Cmentarnej tuż za północną obwodnicą miasta. Obsadzony starymi lipami, dębami i jesionami stanowi miejsce godne spoczywających tu parafian. Wejście na cmentarz prowadzi przez żelazną bramę od strony wschodniej. Na przeciwległej, zachodniej stronie cmentarza znajduje się kwatera bohaterów, w której spoczywają polegli i zmarli w latach późniejszych powstańcy wielkopolscy oraz mieszkańcy Kostrzyna i okolic pomordowani w 1939 roku. Pośrodku kwatery stoi wysoki kamienny krzyż pochodzący z 1901r., a na jego podstawie widnieje tablica z brązu projektu Mariana Banasiewicza. W lewym rogu tablicy stylizowany orzeł obejmuje skrzydłami napis:

*Powstańcom
Wielkopolskim
1918-1919
Pomordowanym
przez hitlerowców
1939-1945*

U podnóża krzyża znajduje się granitowa tablica z 35 nazwiskami ofiar 1939 roku, a po jej bokach stoją metalowe znicze. W kwaterze usytuowane są nagrobki 4 osób pomordowanych we wrześniu 1939r., 28 osób rozstrzelanych w październiku 1939r. oraz 3 zabitych w Węgierskiem 4 listopada 1939r. mieszkańców Kostrzyna i okolic a także jednej osoby zastrzelonej w 1943r. Pełna lista pomordowanych w i tu pochowanych osób została umieszczona także na pomniku na kostrzyńskim Rynku. (str. 6.)

2. W przedniej części kwatery bohaterów znajduje się odtworzony po zburzeniu przez Niemców pomnik i zbiorowa mogiła 6 poległych powstańców wielkopolskich: **Władysława Małeckiego, Stanisława Drzażdżyńskiego, Franciszka Nowaka, Włodzimierza Miklaszewskiego** (kawalera Krzyża Virtuti Militari), **Józefa Szymanowskiego oraz Piotra Prętkowskiego**, nad którą góruje betonowy krzyż w kształcie Krzyża Walecznych z mosiężnym orłem w koronie i napisem:

*Polegli na polu chwały
1919 – 1920*

Na trzech granitowych płytach przykrywających groby wyryto Krzyż Virtuti Militari, odznakę Wojsk Wielkopolskich oraz Wielkopolski Krzyż Powstańczy.

3. Ponadto w najstarszej części cmentarza po lewej stronie głównej alei znajduje się wykonany ze sztucznego kamienia okazały nagrobek

Kostrzyn - słup Światowida w Rynku

Kostrzyn - kwatera bohaterów
na cmentarzu parafialnym

Kostrzyn
- ul. dr. R. Szymańskiego,
tablica na domu

Kostrzyn - Rynek,
tablica na domu nr 2

Kostrzyn - Rynek,
wylot ul. Kościelnej

powstańców wielkopolskich, dwóch braci: por. **Leona Buśko** (kawalera Krzyża Virtuti Militari) i kapr. **Zygfrieda Buśko**, którzy oddali życie za Ojczyznę w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 roku. Kilkadzieśnięt grobów zmarłych powstańców wielkopolskich jest rozproszonych po całym cmentarzu.

4. W najstarszej części cmentarza zachowały się groby 3 powstańców styczniowych z 1863 roku.: weterana **Wincentego Kowalskiego** spoczywającego w grobie rodzinnym, **Teofila Dogi** oraz tablica na grobie rodzinnym upamiętniająca **Jana Jelitę - Żuromskiego**.
5. Po lewej stronie kaplicy cmentarnej skromny nagrobek z metalowym krzyżem i owalną tabliczką głosi, że w mogile spoczywają polegli we wrześniu 1939 roku **Franciszek Degórski i Leon Piątek** – dwaj policjanci oraz siostry zakonne o nieznanach nazwiskach. Były to ofiary zbombardowanego przez lotnictwo niemieckie pociągu ewakuacyjnego pod Wrześnią. Na niektórych grobach rodzinnych są też zamocowane tabliczki informujące o ofiarach II wojny światowej: **Edmundzie Rubisiu** powstańcu wielkopolskim zamordowanym w 1941 roku w Mathausen, **Leonie Waligórze** dowódcy oddziału AK, który zginął w walce z Niemcami w 1943 roku pod Żyrardowem, **Władysławie Szymanowskim** zastępcy dowódcy placówki AK w Kostrzynie zamordowanym w 1945 roku w Żabikowie oraz **Stefanie Skrzypczaku** przedwojennym burmistrzu Kostrzyna, byłym legionście (a nie powstańcu wielkopolskim jak napisano), który został zamordowany 1940 roku w Forcie VII w Poznaniu.

Rynek

1. W 1968 roku po zachodniej stronie Rynku w miejscu, gdzie 20 października 1939 roku żandarmeria wojskowa Wehrmachtu rozstrzelała 28 mieszkańców Kostrzyna i okolic stanął pomnik wg projektu Anny Krzymańskiej i Ryszarda Skupina. Ma kształt ściętego prostopadłościanu, wokół którego umieszczone są 4 tablice z brązu, zwieńczone orłem z rozpostartymi skrzydłami a obok niego znajdują się – herb Kostrzyna i symbol miejsc pamięci narodowej. Po jego bokach stoją metalowe znicze. Tablica od strony południowej zawiera napis:

*Miejsce uświęcone krwią
męczeńską obywateli
Kostrzyna i okolicy
- 20 X 1939 -
Zostali tu rozstrzelani
przez hitlerowców
w publicznej egzekucji*

Borchardt Czesław
Domański Antoni
Draheim Edmund
Gierula Marian
Glabisz Ignacy
Goćwiński Konrad
Haupa Kazimierz
Kasprzyk Franciszek
Kryślak Władysław
Kubacki Wawrzyniec
Linke Gerard
Mikietyński Dionizy
Namysł Franciszek
Nowak Jan

Nowotarski Jan
Okarma Jan
Pacholski Antoni
Piątek Florian
Pielucha Franciszek
Sikorski Władysław
Świerkowski Zygmunt
Świerkowski Ludwik
Wałkowiak Feliks
Widelicki Tadeusz
Winowicz Marian
Wojtkowiak Kazimierz
Wróblewski Ignacy
Żuromski Maksymilian

Tekst na tablicy od strony zachodniej brzmi:

Rozstrzelani i zamęczeni
1939-1943
Tadeusz Drzewiecki
Stanisław Grześ
Stanisław Janiszewski
Stanisław Matysek
Leon Pacholski
Roman Tomaszewski
Jan Szramkowski
Bolesław Radoński
Cześć ich pamięci

Na tablicy od strony północnej znajduje się napis:

Pamięci kostrzyniaków
poległych w walce
z okupantem hitlerowskim
oraz pomordowanych
w latach 1939-1945

- Na wschodniej pierzei Rynku na kamienicy rodziny Sieińskich pod nr 2 wmurowana jest tablica z brązu wg projektu artysty rzeźbiarza Mariana Banasiewicza, na której umieszczono godło Towarzystwa Powstańców i Wojaków przedstawiające czapkę powstańczą z orłem i dwie skrzyżowane szable oraz tekst:

Kostrzyn - tablica w Domu Katolickim przy ul. Dworcowej

Kostrzyn - tablica
na domu przy
ul. Prętkowskiego,

Kostrzyn - tablica
na murze kościoła
farnego

Pomnik
przy ul. Powstańców
Wielkopolskich

*W 65 rocznicę...
 W tej kamienicy
 w okresie Powstania
 Wielkopolskiego 1918/19 r.
 mieściło się
 Biuro Werbunkowe
 oraz
 odwach powstańczy
 ochotników z Kostrzyna*

Tablicę odsłonięto 6 stycznia 1984 roku w 65-rocznicę wymarszu kompanii kostrzyńskiej na Powstanie.

3. Na południowej stronie Rynku u wylotu ulicy Kościelnej rzemieślnicy kostrzyńscy ufundowali w 1980 roku stylową BRAMĘ CECHOWĄ z herbem Kostrzyna na froncie i herbami dawnych i współczesnych rzemiosł na stronie przeciwnej: rzeźników, szewców, kuśnierzy, malarzy, murarzy i elektryków. Przypominają one, że Kostrzyn przez wiele wieków rzemiosłem stał. Bramę przekazano podczas Kurdesza Kasztelańskiego.
4. Z okazji obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego w 1966 roku postawiony został na Rynku kamienny słup Światowida jako drogowy do historycznej Lednicy. Odnowiono go w roku 2009 dzięki pomocy Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia "Światowid" z siedzibą Łubowie.

Ulica Średzka

1. Nad głównym wejściem do XVI-wiecznego kościoła farnego pw. św. Piotra i Pawła zachowała się tablica z piaskowca z 1791 roku upamiętniająca jego odbudowę przez ksienię klasztoru klarysek Zofię Kraszkowską.
2. Na północnej ścianie tego kościoła znajdują się tablice upamiętniające pomordowanych w obozach hitlerowskich księży: **ks. Henryka Fischbacha** (1876-1942), b. proboszcza kostrzyńskiego i współorganizatora oddziałów powstańczych zamordowanego w Dachau oraz **ks. Antoniego Ludwiczaka** (1878-1942), działacza oświatowego i twórcy Uniwersytetów Ludowych rodem z Kostrzyna, zamordowanego w obozie Hartheim k. Linzu. Na tej samej ścianie znajduje się czarna, marmurowa tablica na cześć zamęczonego w więzieniu Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego **ks. prof. Tadeusza Peika** (1891-1950), proboszcza kostrzyńskiego w latach 1946-1950.
3. W pobliskiej drewnianej dzwonnicy kościelnej z końca XVIII wieku zachował się okazały **dzwon z 1712 roku** z łacińskim napisem: *Co wroga ręka Szwedów zburzyła, to szczodroblivością kostrzynian zostało odbudowane. W roku naprawy świata 1712.*

4. Na cmentarzu przykościelnym, na stojącym od strony północnej odnowionym drewnianym krzyżu misyjnym z datami 1939-1981 na ramionach, umieszczono dwie niewielkie tablice mosiężne upamiętniające **100-rocznicę strajku dzieci kostrzyńskich** w obronie mowy ojczystej w latach 1906-1907 oraz 50-rocznicę powitania w Kostrzynie przez parafian i arcybiskupa poznańskiego prymasa Polski **Stefana Wyszyńskiego** 19 marca 1958 roku.
5. Inny drobny ale wymowny napis upamiętniający groźną epidemię wygrawerowano na zabytkowym relikwiarzu w kościele kostrzyńskim: ***Pamiętka cholery r. 1866 przez księdza Dziekana i Proboszcza Szymańskiego.***
6. Na budynku Gminnej Spółdzielni pod nr 2 znajduje się tablica upamiętniająca założenie w 1905 roku Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu „**Rolnik**” w Kostrzynie, która odegrała ważną rolę w życiu gospodarczym miasta i gminy szczególnie w okresie zaborów.

Ulica Dworcowa

1. Walka i męczeństwo kostrzynian w latach okupacji 1939-1945 zostały też godnie upamiętnione w miejscu sądu nad Polakami w Domu Katolickim przy ulicy Dworcowej. W 1946 roku staraniem parafian umieszczono tu dębową tablicę w obramowaniu z różowego piaskowca, z orłem w koronie na dolnej części ramki o treści następującej:

19 + 39
20 X 1939

*To dzień sądu współziomków
skazanych i rozstrzelanych przez
hitlerowców w obronie Boga
i Ojczyzny*

Cześć ich pamięci

-

Wdzięczni rodacy

Borchardt Czesław
Domański Antoni
Draheim Edmund
Gierula Marian
Glabisz Ignacy
Goćwiński Konrad
Haupa Kazimierz
Kasprzyk Franciszek
Kryślak Władysław
Kubacki Wawrzyniec
Linke Gerard

Nowotarski Jan
Okarma Jan
Pacholski Antoni
Piątek Florian
Pielucha Franciszek
Sikorski Władysław
Świerkowski Zygmunt
Świerkowski Ludwik
Walkowiak Feliks
Widelicki Tadeusz
Winowicz Marian

Mikityński Deonizy
 Namysł Franciszek
 Nowak Jan

Wojtkowiak Kazimierz
 Wróblewski Ignacy
 Żuromski Maksymilian

Sądzeni, uwolnieni a jednak zamordowani: Janiszewski Stanisław, Pacholski Leon.

2. Na budynku Urzędu Miejskiego umieszczone zostały dwie tablice: marmurowa w 1951 roku upamiętniająca **700-lecie** nadania Kostrzynowi praw miejskich i mosiężna w 2001 roku dla uczczenia **750-lecia** lokacji Kostrzyna.

Ulica Powstańców Wielkopolskich

Pomnik Powstańców Wielkopolskich przy ulicy o tej samej nazwie pobudowany w 1978 roku ma formę obelisku kamiennego, na którym umieszczono stylizowany metalowy Wielkopolski Krzyż Powstańczy oraz miedzianą tablicę z trawionym napisem o treści:

*Bojownikom
 o wolność i niepodległość
 1918 – 1919
 ochotnikom z kompanii
 i plutonu kostrzyńskiego
 w 60 rocznicę
 Powstania Wielkopolskiego
 Społeczeństwo Kostrzyna
 - 1978 -*

Obelisk znajduje się na skwerze między ulicami Powstańców Wielkopolskich i Średzką, a jego fundatorem była Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Kostrzynie.

Ulica Harcerska

Na rogu ulic Harcerskiej i Glinkowskiego w 2007 roku stanął kamień pamiątkowy z okazji nadania ulicy imienia drużynowego kostrzyńskich harcerzy **Józefa Glinkowskiego**.

Ulica Piasta

1. Na budynku szkoły niewielka marmurowa tabliczka z napisem: **Szkoła Pomnik 1000 –lecia** 1962, przypomina datę jej pobudowania.
2. Na skwerze przed szkołą, na skromnym obelisku znajduje się tablica metalowa upamiętniająca patrona pobliskiej Szkoły Podstawowej, zasłużonego pedagoga **Ewarysta Estkowskiego** (1820-1856).

Ulica Szymańskiego

Na piętrowym budynku na narożniku ulicy Szymańskiego i Dworcowej widnieje tablica na cześć urodzonego w Kostrzynie dr **Romana Szymańskiego** (1840-1908) zasłużonego w walce o polskość polityka, publicysty i działacza narodowego na przełomie XIX i XX wieku, wieloletniego redaktora „Orędownika”.

Ulica Poznańska

1. Na gmachu Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy przy ul. Poznańskiej 20 w 1987 roku wmurowano odlaną w brązie tablicę upamiętniającą patronkę Bibliteki **Kazimierę Illakowiczównę**, poetkę, prozaika i tłumacza od 1947 roku związaną z Poznaniem.
2. Na narożniku ulicy Poznańskiej i Prętkowskiego umieszczono w 1995 roku staraniem Kostrzyńskiego Towarzystwa Regionalnego i Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury marmurową tablicę na cześć patrona ulicy plutonowego **Józefa Prętkowskiego** (1915-1945) – bohaterskiego lotnika polskiego rodem z Kostrzyna, który zginął nad Holandią pod Abbekerk jako pilot 317 dywizjonu myśliwców Polskich Sił Powietrznych w składzie RAF.

Ulica Warszawska

Na budynku odnowionego dworca kolejowego umieszczono mosiężną tablicę dokumentującą **modernizację stacji PKP Kostrzyn Wlkp.** w latach 1996-1997.

Ulica 3 Maja

W czasie obchodów 40-lecia Stronictwa Demokratycznego w 1987 roku nadano ulicy Nowej nazwę 3 Maja i ustawiono u zbiegu tej ulicy z ulicą Grunwaldzką **obelisk pamiątkowy** z tablicą na cześć Konstytucji 3 Majowej z 1791 roku.

CZERLEJNO

1. Niedaleko kościoła parafialnego pw. NMP Wniebowziętej w zachodniej części, przy drodze do Trzeka znajduje się monumentalny **obelisk powstańców wielkopolskich**. Ufundowała go rodzina ówczesnych właścicieli majątku Stabrowskich w 1928 roku, a jego restauracji dokonano w 1984 roku z okazji 110-lecia miejscowego Kółka Rolniczego. Na pomniku w kształcie ostrosłupa umieszczono od strony wschodniej płaskorzeźbę Matki Boskiej Częstochowskiej, a od zachodu orła w koronie, pod nim tablicę ze sztucznego kamienia z następującym tekstem:

Czerlejno - pomnik
przy drodze do Trzeka

Siekierki Wielkie
- tablica w kaplicy kościelnej

*Na pamiątkę
dziesięciolecia
oswobodzenia Polski
w hołdzie
powstańcom poległym
za wolność ojczyzny
1918-1919*

a także napis poświęcony ofiarom II wojny światowej

2. Na cmentarzu parafialnym przy drodze do Klon po lewej stronie od wejścia znajduje się nagrobek poległego pod Szubinem 11 stycznia 1919 roku powstańca wielkopolskiego **Bernarda Kozłowskiego** z 10 pułku strzelców wielkopolskich. Osobną tablicą upamiętniono powstańca wielkopolskiego **Stanisława Utratę** (1897-1919), który zginął pod Stęszewem.

DRZĄZGOWO

1. Przy polnej drodze do Gułtów obok budynku dawnej szkoły w 1928 roku nauczycielstwo wielkopolskie wzniosło pomnik z kamienia polnego na cześć urodzonego w tej wsi **Ewarysta Estkowskiego**. Na tablicy z różowego marmuru umieszczono tekst:

*Ewarystowi Estkowskiemu
urodzonemu 26 X 1820r.
w Drzążgowie
zasłużonemu krzewicielowi
polskiej myśli pedagogicznej
wytrwałemu bojownikowi
w walce o oświatę
ludu polskiego
Nauczycielstwo Okręgu
Szkolnego Poznańskiego*

Główny remont pomnika wykonano z inicjatywy władz Kostrzyna, a jego ponownego odsłonięcia i poświęcenia dokonano 23 listopada 2006 roku.

GUŁTOWY

1. Na cmentarzu przy kościele parafialnym pw. św. Kazimierza znajduje się symboliczny nagrobek **Adolfa hrabiego Bnińskiego** (1884-1942), byłego wojewody wielkopolskiego, delegata rządu RP dla ziem wcielonych do Rzeszy, więźnia Fortu VII w Poznaniu, zamordowanego przez hitlerowców w 1942 roku.

2. Na cmentarzu parafialnym przy drodze do Siedlca w środku cmentarza znajduje się nagrobek powstańca wielkopolskiego **Wincentego Galanta** (1899-1919) z Gułtów, rannego pod Szubinem żołnierza 1. poznańskiej kompanii powstańczej a zmarłego 4 lutego 1919 roku w lazarecie w Kcyni.

IWNO

1. W Iwnie w kaplicy grobowej Mielżyńskich przy miejscowym kościele pw. NMP Szkaplerznej spoczywają prochy jednego z dowódców powstańczych hrabiego **Ignacego Mielżyńskiego** (1870-1938) oraz jego żony hrabiny **Seweryny Mielżyńskiej**, organizatorki służb sanitarnych w powstaniu. Upamiętnia ich skromna marmurowa tablica. W tejże kaplicy zbudowanej w 1938 roku znajdują się też pamiątki ułańskie. W 1980 roku odsłonięto tu mosiężną tablicę ze znakiem pułkowym z wygrawerowanym tekstem:

1920 - 1980
*Na wieczną chwałę i pamięć
 żołnierzom 26 pułku ułanów
 im. hetmana Karola Chodkiewicza
 poległym w obronie Ojczyzny
 pomordowanym i zmarłym
 w 60 rocznicę utworzenia pułku
 Koledzy i Rodziny*

Ignacy Mielżyński był w 1920r. organizatorem i pierwszym dowódcą 1. Ochotniczego Pułku Jazdy Wielkopolskiej nr 215, a później 26 pułku ułanów wielkopolskich, który w czasie wojny polsko-bolszewickiej został wyposażony w dużej części w konie z iwieńskiej stadniny.

2. Przed pałacem twórcy znanej Stadniny Koni, właściciela majątku Iwno oraz znakomitego rolnika i patriotę postawiono w 2000 roku głaz z napisem z mosiężnych liter:

*Pamięci
 Ppłk. Ignacego
 Hr. Mielżyńskiego*

3. Na cmentarzu wiejskim w Iwnie przy drodze do Wiktorowa znajdują się nagrobki dwóch zasłużonych oficerów Powstania Wielkopolskiego - płk **Zygmunta Studzińskiego** (1883-1956) oraz porucznika **Ludomira Frezera** (1893-1959), którzy w latach powojennych pełnili też funkcje dyrektorów iwieńskiej Stadniny Koni.

Iwno - głaz przed
zabytkowym pałacem

Sanniki - tablica
na murze parku

Węgierskie - miejsce pamięci narodowej w lesie

4. Na rozwidleniu dróg z Kostrzyna do Gniezna i Wrześni ustawiono okazały głaz z tablicą z brązu z orłem piastowskim na cześć budowniczych drogi szybkiego ruchu Poznań – Września w 1974 roku.

SANNIKI

W tej wsi po prawej stronie drogi z Kostrzyna do Gniezna na murowanym ogrodzeniu parku podworskiego w 2001 roku odsłonięto tablicę upamiętniającą urodzonego tu głównego kwatermistrza powstania listopadowego, zwycięzcę spod Igań oraz budowniczego Kanału Augustowskiego generała **Ignacego Prądyńskiego** z jego portretem i z następującą inskrypcją:

20 VII 1792

4 VIII 1850

Pamięci

Ignacego Prądyńskiego

Generała Wojsk Polskich

rodem z Sannik

Mosiężną tablicę projektował artysta plastyk Józef Stasiński a ufundowało Starostwo Powiatowe w Poznaniu.

SIEDLEC

1. Na cmentarzu parafialnym przy drodze do Siedlecza tuż za bramą usytuowany jest nagrobek 18-letniego powstańca wielkopolskiego **Ludwika Wachacza** z Brzeźna, poległego pod Rynarzewem w 1919.
2. W kościele parafialnym pw. św. Mikołaja w Siedlcu widnieje tablica poświęcona pamięci ks. proboszcza **Janusza Kaniewskiego**, zamordowanego w obozie hitlerowskim w Dachau.

SIEKIERKI WIELKIE

W kaplicy grobowej przy kościele parafialnym pw. św. Jadwigi znajdują się dwie tablice z białego marmuru upamiętniające spoczywających tu: pisarza, humorystę autora "Ramot i ramotek" **Augusta Wilkońskiego** (1805-1852), uczestnika powstania listopadowego oraz jego żonę powieściopisarkę i pamiętnikarkę **Paulinę Wilkońską** (1809-1875), którzy w tej wsi mieszkali i są patronami miejscowej szkoły.

WĘGIERSKIE

W zagajniku ok. 1 km za wsią Węgierskie na trasie Kostrzyn-Środa hitlerowcy rozstrzelali jesienią 1939 roku trzech mieszkańców Kostrzyna, o czym przypomina krzyż z żelaza oraz symboliczny betonowy nagrobek w miejscu zbrodni a na nim napis o treści:

*W tym miejscu 4.11.1939 rozstrzelani
zostali przez hitlerowców mieszkańcy Kostrzyna*

Roman Tomaszewski

Stanisław Janiszewski

Leon Pacholski

Cześć ich pamięci !

JEZIERCE

Na terenie Leśnictwa Jezierce, nad jeziorem Uła stanął okazały głaz z pamiątkową tablicą z okazji 100-lecia skautingu i 90-lecia harcerstwa w Kostrzynie. Odślonięto i poświęcono go w 2008 r. w rocznicę odnowienia Przyrzeczenia w czasie zlotu „Jezierce 101”.

JANOWO

Przy trakcie leśnym prowadzącym z Węgierskiego w gminie Kostrzyn do leśniczówki Janowo, w gminie Dominowo miał miejsce zrzut broni dla Armii Krajowej w ramach operacji „Riposta”. Wydarzenie to zostało upamiętnione w 1983 roku wzniesieniem pięknego **pomnika – kapliczki** wg projektu Jana Kasińskiego. W górnej części pomnika pod zadaszeniem znajduje się drewniana rzeźba Chrystusa fraszobliwego dłuta Henryka Olejniczaka a w dolnej partii tablica odlana w brązie wg projektu Mariana Banasiewicza, na której umieszczono znak Polski Walczącej i napis:

*W pobliżu
tego miejsca
w nocy z 14 na 15 września 1943 roku
samolot aliancki
dokonał zrzutu broni
dla miejscowych oddziałów
ARMII KRAJOWEJ
W odwecie hitlerowcy aresztowali
około 200 mieszkańców
pobliskich miejscowości
z których wielu
poniosło śmierć
W hołdzie uczestnikom
akcji-Spółeczeństwo
miasta i okolic
Kostrzyna
wrzesień
1983*

Murowany pomnik-kapliczkę ufundowano ze składek społeczeństwa ziemi kostrzyńskiej i okolicznych gmin. W 2004 roku w 65 rocznicę wybuchu II wojny światowej, obok kapliczki został zbudowany **kamienny krąg pamięci** ruchu oporu i walki Wielkopolan (1939- 1945) w hołdzie bohaterom i wydarzeniom konspiracyjnym, które miały miejsce w latach okupacji na obszarze Wielkopolski. Krąg składa się z centralnego głazu i 12 kamieni usytuowanych obok niego z odpowiednimi napisami. Później przy ścieżce prowadzącej do kręgu ustawiono jeszcze dwa kamienie: jeden dla uczczenia leśników wielkopolskich a drugi postawiony w 2008 roku dla upamiętnienia Wawrzyńca Chałupki – uczestnika zrzutu, który po ucieczce z więzienia w Żabikowie ukrywał się i podczas obławy został zastrzelony przez Niemców na pobliskim polu w kwietniu 1944 roku.

Opisane na poprzednich stronach miejsca historyczne ziemi kostrzyńskiej wraz z zestawem fotografii przedstawiających wspomniane obiekty są arką przymierza między dawnymi a nowymi czasami. W kamieniu czy spiżu utrwalone zostały ważne wydarzenia i wybitni ludzie, którzy pozostawili trwały ślad w pamięci pokoleń. Utrwalono na nich zarówno pracę jak i walkę oraz męczeństwo społeczeństwa Kostrzyna i okolic. Dla obecnego i przyszłych pokoleń stanowią one będą prawdziwą lekcję patriotyzmu przodków, którzy umiłowanie dla swej ziemi manifestowali ofiarną pracą i poświęceniem. To o nich można powiedzieć, że urzeczywistniali popularne dziś hasło „Przez umiłowanie regionu, do miłości Ojczyzny”.

Spis treści:

- Wstęp
- Znaki historii w mieście Kostrzynie
- Znaki historii we wsiach w okolicy Kostrzyna
- Mapka gminy Kostrzyn
- Zakończenie

